

Lectura antropològica

Jaume Vallverdú

PID_00146450

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció.....	5
Objectius.....	6
1. Desenvolupament de l'activitat.....	7
2. Presentació de l'activitat.....	9
3. Avaluació.....	10
4. Recursos.....	11
5. Bones pràctiques.....	19

Introducció

Descripció de l'activitat

El propòsit principal d'aquesta activitat és introduir l'estudiant en l'escriptura antropològica i en alguns dels continguts fonamentals de la disciplina, tant des del punt de vista teòric com metodològic.

L'antropologia, com a ciència especialitzada en l'estudi de l'ésser humà com a animal social i cultural, des d'una mirada comparativa, reflexiva i crítica, pot ser entesa millor si som són capaços de comprendre, com a punt de partida, el procés de construcció del coneixement antropològic a partir de la lectura aprofundida d'un llibre –juntament amb d'altres recursos o complements teòrics– d'interès especial en aquest camp. Els alumnes hauran de tractar de relacionar aquesta lectura amb la matèria de la manera més directa possible, i d'acord amb els diferents àmbits temàtics que abraça.

Objectius

Objectius

- 1.** Introduir l'alumne en el procés de construcció del coneixement antropològic.
- 2.** Fer que l'estudiant sigui capaç de llegir de manera acurada i aprofundida un text antropològic.
- 3.** Incentivar la ubicació i comprensió del text en el marc del coneixement teòric i metodològic que aporta la disciplina.
- 4.** Aconseguir que l'estudiant generi personalment reflexions i valoracions pròpies a partir de la lectura antropològica.

Competències bàsiques

- 1.** Capacitat de reconèixer i interpretar la complexitat de la diversitat cultural.

Competències específiques

- 1.** Saber llegir amb atenció i a fons un text antropològic.
- 2.** Ser capaç de comprendre la lectura realitzada i reflexionar-hi.
- 3.** Saber sintetitzar els aspectes fonamentals de contingut.
- 4.** Saber situar el text dins del seu context teòric de referència.
- 5.** Ser capaç de relacionar idees i argumentacions d'un text antropològic amb d'altres lectures recomanades.
- 6.** Ser capaç de valorar críticament la lectura realitzada.

1. Desenvolupament de l'activitat

L'activitat implica comprendre bé la lectura realitzada i reflexionar-hi, tot situant-la dins del seu context teòric de referència i tractant de copsar, sintetitzar i relacionar les idees i argumentacions fonamentals que exposa el llibre amb la lectura dels manuals i els articles complementaris o altres recursos disponibles en línia. Per a fer-ho de manera correcta es recomana el procediment següent:

1) Contextualitzar autor i obra

Es recomana llegir els manuals i consultar els diccionaris especialitzats per tal de situar l'autor i la seva obra dins dels diferents corrents teòrics, i també la seva aportació en el marc general de l'antropologia. Trobareu alguns diccionaris adients en els recursos en línia i a la biblioteca de la UOC.

2) Fer una lectura atenta i a fons del text

Sempre és molt útil subratllar les idees principals i els conceptes més destacats, i prendre notes personals simultànies al procés de lectura. Acostumeu-vos a fer fitxes de lectura en què anoteu parts literals del text que considereu significatives, amb la pàgina de referència. D'aquesta manera després fer l'assaig i citar correctament serà més fàcil.

3) Preparar un esquema d'orientació pròpia dels diferents apartats i temes bàsics

Pot ser un guió que es pot revisar i matisar segons s'avança en la lectura del text. Sempre és útil per a no perdre el fil argumental i per a centrar els àmbits temàtics i les idees principals.

4) Preparar una síntesi ben organitzada, descriptiva i alhora reflexiva del contingut, que constitueixi el cos del treball

És important indicar les idees i argumentacions bàsiques de l'autor en els diferents capítols de la manera més completa i acurada possible.

5) Cercar la relació del contingut de l'obra amb la teoria estudiada en els manuals bàsics i en altres lectures o fonts complementàries recomanades

Aquest punt és molt important, ja que haureu de relacionar la lectura concreta d'un text antropològic amb els temes o debats principals dins de la disciplina antropològica. Si, per exemple, el llibre tracta dels sistemes de parentiu d'un grup social, consulteu en els manuals informació sobre els sistemes de parentiu i classifiqueu el sistema descrit dins del conjunt de sistemes que us

proporcionen aquests manuals consultats (Llobera i Bohannan). Si l'obra explica l'organització social d'un poble, busqueu en els manuals de quin tipus de sistema sociopolític es tracta (per exemple, si es tracta de bandes de caçadors-recolectors, busqueu en els manuals informació bàsica sobre aquest mode d'organització social i productiva).

Això no obstant, la cerca, selecció i consulta de materials es pot ampliar personalment a conveniència segons les oportunitats teòriques que ofereixi el text.

6) Completar la síntesi o el cos del treball amb l'anàlisi i les valoracions personals de cloenda

La reflexió i valoració del text en el seu conjunt estan molt vinculades a les seves aportacions en el marc general de l'antropologia o en algun camp en concret. Cal fer una valoració crítica de l'obra tenint en compte també altres autors o en contraposició a altres posicionaments teòrics que coneguem a partir de la lectura dels manuals.

No es tracta de fer una "recensió" o "resum" del llibre escollit, sinó de treballar el text a partir de la lectura dels manuals de l'assignatura, la seva contextualització teòrica, i la presentació dels continguts i temes tractats en el marc del coneixement antropològic general sobre el tema que us proporciona la lectura dels manuals.

2. Presentació de l'activitat

- L'extensió del treball ha de ser d'unes quatre o cinc pàgines, aproximadament, amb un interlineat d'1,5 i amb lletra de cos 12.
- Recordeu que cal posar-hi el vostre nom i el títol de l'activitat. Podeu ser creatius pel que fa als títols i subtítols, per tal que reflecteixin els punts que voleu destacar.
- No oblideu citar de manera íntegra i correcta la bibliografia utilitzada i consultada, i també la fitxa completa del llibre triat.
- Recordeu que la citació literal d'un text o pàgina web sense donar-ne la referència explícita en la bibliografia es considerarà un plagi.

Exemple de citació correcta

El pensament de Marvin Harris sobre la relació entre la cultura i l'ecosistema és materialista cultural quan afirma que "el amor a las vacas es un elemento activo en un orden material y cultural complejo y bien articulado. El amor a las vacas activa la capacidad latente de los seres humanos para mantenerse en un ecosistema con bajo consumo de energía, en el que hay poco margen para el despilfarro o la indolencia." (Harris 1998, pàg. 56).

Marvin Harris és materialista cultural ja que explica els trets culturals com "l'amor a la vaca" a l'Índia a partir d'una justificació ambiental i ecològica, de manera que aquestes pràctiques culturals permeten desenvolupar una economia de subsistència adaptada a un baix consum d'energia (Harris, 1998).

Bibliografia

Harris, Marvin (1998). *Vacas, cerdos, guerras y brujas. Los enigmas de la cultura*. Madrid: Alianza.

3. Avaluació

Per a avaluar l'activitat s'utilitzaran els criteris relacionats amb els objectius establerts i les competències que es pretenen treballar amb aquests objectius.

En resum:

Es valorarà saber contextualitzar teòricament l'obra escollida, fer una síntesi correcta de les tesis, argumentacions i conceptes més importants i la valoració personal sobre l'aportació de l'obra a la comprensió pròpia del sentit de la tasca antropològica.

Per reconèixer i interpretar la complexitat cultural és necessari proveir-nos d'un marc teòric. Aquesta PAC avalua aquesta competència mitjançant el següent:

- demostrar que sabeu contextualitzar una obra concreta en el marc de la història de la teoria antropològica;
- que mostreu un coneixement adequat del significat d'algun concepte teòric en antropologia (en l'ús que en feu en el text) i
- que mostreu una comprensió crítica sobre les diferents teories que presenteu per explicar la diversitat cultural i la unitat de l'espècie.

Per a aprovar l'activitat és necessari treballar amb els manuals i les lectures complementàries i fer l'exercici d'incorporar al vostre argument conceptes i termes de l'antropologia.

4. Recursos

Dins d'aquest apartat distingim entre, per una part, els **manuals de base**, és a dir, els volums considerats essencials per al desenvolupament del curs en conjunt i la realització de totes les activitats d'avaluació continuada i, per l'altra, les **referències bàsiques i d'ampliació** recomanades per a la realització d'aquesta primera activitat de lectura.

1) Manuals de base

Hi ha dos volums que es consideren fonamentals en els nivells introductoris i de contextualització general de la matèria, la consulta dels quals idealment ha de compaginar l'estudiant al llarg del curs:

- **Jaume R. Llobera** (2009). *Antropologia social i cultural*. Barcelona: FUOC.
- **Paul Bohannan** (1996). *Para raros nosotros. Introducción a la Antropología cultural*. Madrid: Akal.

A propòsit d'aquesta primera activitat, es recomanen especialment el primer mòdul didàctic, "El camp i el mètode de l'Antropologia", del manual de Josep R. Llobera i la primera part, "Personas", del llibre de Paul Bohannan.

Els apartats i continguts d'aquestes parts inicials de tots dos llibres es complementen en bona mesura, ja que giren al voltant de temes centrals i d'enquadrament, com ara el concepte de cultura, les branques de l'antropologia, l'etnografia, etc. De fet, dins de l'apartat inicial del llibre de Bohannan, "Lo que los antropólogos creen y hacen", es fa referència al treball de camp i a l'etnografia com a procediments de recerca qualitativa fonamentals de l'antropologia. Això es completa amb la presentació de "Los cuatro campos básicos de la antropología" (també tractats per Llobera). Finalment s'aborda la dinàmica específica de l'antropologia cultural i, en el seu concepte central, la cultura, dimensió essencial d'estudi de l'antropologia, amb les seves característiques principals (igualment esmentades per Llobera) i en relació amb els processos de canvi social.

D'altra banda, en el manual de Llobera s'inclou una part final dedicada al desenvolupament de l'antropologia mitjançant diferents corrents teòrics, incloent-hi alguns dels més importants de l'època contemporània. L'estudiant pot aprofundir amb més detall en aquests corrents –juntament amb d'altres no menys rellevants– en el llibre clàssic de Marvin Harris *El desarrollo de la teoría antropológica* (Madrid: Siglo XXI, 1981), o bé segons una panoràmica més actual o actualitzada a partir del text de Carlos Reynoso, *Corrientes teóricas en Antropología. Perspectivas desde el siglo XXI* (Buenos Aires: SB, 2008).

Pel que fa als autors i als seus corresponents marcs interpretatius, es recomana el llibre de Paul Bohannan i Mark Glazer *Antropología. Lecturas* (Madrid: McGraw-Hill, 2007). Un bon recurs per a aproximar-se a conceptes importants de la matèria pot ser igualment l'obra editada per Ángel Aguirre *Diccionario temático de Antropología* (Barcelona: PPU, 1988).

En realitat, l'aproximació a les tradicions teòriques en antropologia i als seus principals representants és essencial amb vista a la contextualització de les lectures que es proposen en aquesta activitat. I també ho és el coneixement de conceptes d'ús habitual en l'antropologia en general.

2) Altres manuals complementaris

- **Melvin Ember; Carol R. Ember** (1997). *Antropología cultural*. Madrid: Prentice Hall.
- **Conrad Phillip Kottak** (2007). *Introducción a la Antropología cultural. Espejo para la humanidad*. Madrid: McGraw-Hill.

Vist això, per a la realització del **treball concret de lectura** d'aquesta activitat, es proposen una sèrie de lectures (també disponibles en el web de l'assignatura), cadascuna amb un breu resum i amb la indicació de l'àmbit temàtic d'orientació (en cursiva, per a fer referència a les cinc grans parts del llibre de Bohannan), amb l'objectiu de facilitar a l'estudiant no solament la tria sinó també les associacions entre els continguts del llibre i els continguts teòrics de la matèria.

També podeu optar per la selecció de tres articles del llibre de lectures i comparar-los entre si.

3) Materials complementaris per àmbits temàtics

a) Teoria antropològica: postmodernisme

- **Clifford Geertz** (1989). "Estar allí. La antropología y la escena de la escritura". A: *El antropólogo como autor* (pàg. 11-34). Barcelona: Paidós.
- **James Clifford** (1991). "Sobre la alegoría etnográfica". A: J. Clifford; E. Marcus (eds.). *Retóricas de la antropología* (pàg. 151-182). Gijón: Júcar.

b) Parentiu i gènere

- **Elizabeth Bott** (1990). "Relaciones con los parientes". A: *Familia y red social* (pàg. 155-201). Madrid: Taurus.
- **Françoise Héritier** (2002). *Masculino y femenino: el pensamiento de la diferencia*. Barcelona: Ariel.

c) Significat: Simbolisme i religió

- **Clifford Geertz** (1989). "La religión como sistema cultural". A: *La interpretación de las culturas* (pàg. 87-117). Barcelona: Gedisa.
- **Jaume Vallverdú** (2008). *Antropología simbólica. Teoría y etnografía sobre religión, simbolismo y ritual*. Barcelona: UOC.

d) Poder: sistemes i processos polítics

- **Marvin Harris** (1989). "¿Había vida antes de los jefes?"; "Hacer frente a los abusones". A: *Nuestra especie* (pàg. 335-342). Madrid: Alianza.
- **Ted C. Lewellen** (2000). "Tipos de sistemas políticos pre-industriales". A: *Introducción a la antropología política* (pàg. 33-63). Barcelona: Bellaterra.

e) Context: antropologia i globalització

- **Pierre Bourdieu** (1999). "El mito de la «mundialización» y el estado social europeo". A: *Contrafuegos. Reflexiones para servir a la resistencia contra la invasión neoliberal* (pàg. 43-63). Barcelona: Anagrama.
- **Néstor García Canclini** (1999). "De la identitat a la interculturalitat: l'antropologia de la globalització". *Revista d'Etnologia de Catalunya* (núm. 15, pàg. 36-45).

4) Lectures d'antropologia

Per a realitzar aquesta activitat us oferim una llista d'obres. Les lectures es presenten amb una petita síntesi i contextualització per a facilitar-ne la tria i la vinculació amb els manuals i les lectures complementàries. També podeu escollir tres articles del llibre de *Lectures*.

- **Marc Augé** (1995). *Hacia una antropología de los mundos contemporáneos*. Barcelona: Gedisa.

Partint d'una reconsideració de les relacions de l'antropologia amb la història i d'una crítica de les teories que s'ocupen de la unitat i la pluralitat de les societats humanes, Marc Augé s'esforça per inventariar els instruments teòrics i metodològics de l'antropologia, per tal d'examinar després alguns dels fenòmens característics del nostre temps: els grans mitjans de difusió, la comunicació, els ritus polítics, els cultes nous o renovats o l'espai de les concentracions urbanes. Així es com es vol legitimar l'existència d'una antropologia dels mons contemporanis, atenta a la dimensió ritual i a totes les novetats que es posen en joc avui dia.

- **Nigel Barley** (2003). *El antropólogo inocente: notas desde una choza de barro*. Barcelona: Anagrama.

Àmbits temàtics

Teoria antropològica (postmodernisme). *Significat. Context*. Vegeu més avall "Materials complementaris per àmbits temàtics: teoria antropològica (postmodernisme)".

El llibre presenta el treball de camp realitzat per l'antropòleg Nigel Barley entre el poble dowayo del Camerun. Especialment conegut i famós pel to simpàtic i directe que utilitza l'autor per a referir-se a les seves experiències personals i etnogràfiques entre aquest poble, és una crònica del primer any que Barley va passar a l'Àfrica, a partir del qual, com es diu en la contraportada del llibre, després de sobreviure a l'avorriment i a desastres, malalties i hostilitats vàries, ens ofereix una introducció decididament irreverent a la vida d'un antropòleg social.

- **Julio Caro Baroja (1991).** *Los fundamentos del pensamiento antropológico moderno*. Madrid: CSIC.

El llibre conté la matèria de dos cursos impartits per l'autor durant l'any 1983. En aquests cursos, Julio Caro Baroja volia donar a conèixer el desenvolupament teòric de l'antropologia des del final del segle XVIII fins a l'inici del XX. L'obra inclou el tractament de diferents escoles i autors importants; comença per les aportacions de Kant i Hegel i continua amb l'evolucionisme cultural i l'antropologia francesa i nord-americana. En la darrera part s'analitzen el moviment folklòric europeu, l'antropologia criminal i "certes il·lusions i desviacions que s'han produït «al costat» de l'antropologia", com ara el racisme i l'antisemitisme.

- **Pascal Dibie (1999).** *La pasión de la mirada*. Barcelona: Seix Barral.

Assaig que denuncia els disbarats dels vells usos antropològics i exemple estimulant de l'art narratiu d'una disciplina impregnada de responsabilitat cívica. El llibre és un revulsiu per al paradigma antropològic d'Occident i una anàlisi acurada de les pulsions culturals que immobilitzen les nostres possibilitats de creixement.

- **Mary Douglas (2007).** *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*. Buenos Aires: Nueva Visión.

L'autora identifica la preocupació per la puresa com un tema clau en el cor de tota societat. Explica la importància d'aquest concepte i revela el seu ampli impacte en les nostres actituds davant la societat, els valors, la cosmologia i el coneixement. Des d'una perspectiva simbolista de caire estructural, Douglas intenta mostrar la dimensió simbòlica de les idees sobre el cos, sobre la base que el cos proporciona l'esquema bàsic de tot simbolisme. La seva intenció és interpretar les regles de contaminació i els tabús alimentaris que apareixen en el Levític adreçant-se a l'estructura social del pensament. Conclou que podem entendre les regles culturals de la pol·lució si veiem el cos com un símbol de la societat.

- **Edward Evan Evans-Pritchard (1977).** *Los nuer*. Barcelona: Anagrama.

Àmbits temàtics

Treball de camp. *Persones*. *Significat*. Mòdul didàctic 2 de Llobera.

Àmbits temàtics

Teoria antropològica (panoràmica històrica).

Àmbits temàtics

Reflexió sobre la disciplina i la construcció del discurs antropològic. Temàtica transversal.

Àmbits temàtics

Significat. Mòdul didàctic 2 de Llobera.

Aquest llibre, publicat per primera vegada l'any 1940, és considerat tot un clàssic de l'antropologia. Esdevingué en el seu temps un paradigma d'investigació antropològica, la monografia de camp ideal. És un estudi de les institucions polítiques d'aquest poble pastor del Sudan, que, segons l'autor, no es poden entendre sense tenir en compte el seu mode de subsistència i el medi ambient en què viuen. El seu sistema polític, de bases igualitàries o d'"anarquia ordenada", concorda finalment amb la seva ecologia. Posa de manifest com, per mitjà de certs mecanismes estructurals de fusió i fissió dels llinatges, el poble nuer organitza la seva vida política.

- **Ernest Gellner** (1988). *Naciones y nacionalismo*. Madrid: Alianza.

Segons Gellner, les nacions no constitueixen una versió política de la teoria de les classes naturals, i els estats nacionals no han estat tampoc l'evident destí final dels grups ètnics i culturals. A més de desfer aquests mites, l'autor recorda que la gran majoria dels grups nacionals en potència han renunciat a lluitar perquè les seves cultures homogènies disposin del perímetre i la infraestructura necessaris per a assolir la independència política. El nacionalisme és, finalment, la conseqüència d'una nova forma d'organització social, derivada de la industrialització i d'una complexa divisió del treball. Per bé que aprofita la riquesa cultural adquirida històricament, les condicions del seu desplegament són les societats caracteritzades per la cerca de la riquesa, el creixement econòmic i la innovació tecnològica.

- **Marvin Harris** (1998). *Vacas, cerdos, guerras y brujas. Los enigmas de la cultura*. Madrid: Alianza.

El propòsit de l'autor en aquesta obra és donar resposta a un seguit d'enigmes: Per què un tabú religiós prohibeix a jueus i a musulmans menjar carn de porc? Per què els hindús consideren sagrades les vaques? Per què sorgeixen els moviments messiànics? Quines raons hi ha darrere la caça de bruixes de l'Europa renaixentista? Com cal interpretar el masclisme o la determinació bèl·lica de certes cultures? L'estratègia de recerca consisteix a descobrir les causes materials que s'amaguen darrere l'aparença irracional dels estils de vida de les diverses formacions culturals.

- **Marvin Harris** (2000). *Teorías sobre la cultura en la era posmoderna*. Barcelona: Crítica.

En aquest treball, Marvin Harris identifica la influència del postmodernisme i la jutja com a perniciosa. L'autor es proposa contribuir a un plantejament científic, però alhora militant, davant els punts de vista sociodarwinistes, biòlogues o postmoderns dominants. Com a primer pas, es tracta la conceptualització de la cultura. Tot seguit es revisa l'onada biològica present en els estudis culturals i es recorda la tradició fundadora de Franz Boas. En la tercera

Àmbits temàtics

Persones. Parentiu. Poder. Significat. Mòduls didàctics 2 i 3 de Llobera.

Àmbits temàtics

Poder. Mòdul didàctic 4 de Llobera.

Àmbits temàtics

Teoria antropològica (materialisme cultural). *Significat.* Mòdul didàctic 3 de Llobera.

Àmbits temàtics

Àmbits temàtics: teoria antropològica (materialisme cultural). *Persones.* Context. Vegeu més avall: "Materials complementaris per àmbits temàtics: teoria antropològica (postmodernisme).

part del llibre es tracta l'holisme, el materialisme cultural i la postmodernitat com a principis interpretatius. Al final, es fa un ràpid recorregut pel desenvolupament del capitalisme i l'ensulada del règim soviètic.

- **Eric J. Hobsbawm; Terence Ranger (1988).** *L'invent de la tradició*. Vic: Eumo.

Aquest llibre, editat pels coneguts historiadors britànics Eric J. Hobsbawm i Terence Ranger, exposa com l'"invent de tradicions" fou un element important d'estabilitat en societats en procés de canvi ràpid i profund. Pobles sense estat –escocesos i gal·lesos–, ciutats a la recerca de legitimitat en el seu àmbit nacional propi o en el món colonial –l'Índia britànica o diversos estats europeus a l'Àfrica– i determinats moviments o grups socials han recorregut a aquesta mena d'invents.

- **Claude Lévi-Strauss (1969).** *Tristes tròpics*. Barcelona: Anagrama.
- **Claude Lévi-Strauss (1988).** *Tristes trópicos*. Barcelona: Paidós.

Una pregunta inicial de l'autor és per quin motiu hom esdevé etnòleg. De quina manera les aventures de l'explorador i les investigacions del científic s'integren fins a formar l'experiència de l'etnòleg. Per a l'autor, l'etnologia és una de les rares vocacions autèntiques: hom pot descobrir-la en si mateix, fins i tot sense que ens l'hagin ensenyada. Però pot ser un descobriment un xic maliciós, perquè "l'etnògraf mai no se sentirà a casa seva enlloc, restarà psicològicament aïllat". Lévi-Strauss enceta a partir d'aquí un llibre sobre els viatges, sobre els seus viatges. Es refereix tant a Àsia com a Amèrica, i reflexiona sobre l'experiència de cerca investigadora i personal pròpia entre els diferents pobles que descriu.

- **Claude Lévi-Strauss (2002).** *Mito y significado*. Madrid: Alianza.

Recull de conferències de l'autor en les quals afirma que no és possible el domini de la natura per mitjà del mite. Exposar, a més, qüestions com la relació entre el mite i la història, la part que ocupen les narracions mitològiques en la cultura, les seves connexions amb la ciència i amb la música, les diferències entre pensament "primitiu" i ment civilitzada i la lògica de la transformació del mite, que conté un doble moviment d'inclusió i exclusió per a assolir el seu caràcter estructural.

- **Josep R. Llobera (1999).** *La identidad de la antropología*. Barcelona: Anagrama.

Àmbits temàtics

Poder. Context. Mòdul didàctic 4 de Llobera.

Àmbits temàtics

Teoria antropològica (estructuralisme). Reflexió sobre la disciplina i la construcció del discurs antropològic. Temàtica transversal.

Àmbits temàtics

Teoria antropològica (estructuralisme). Significat. Mòdul didàctic 2 de Llobera.

El llibre defensa una concepció crítica, humanista i científica de l'antropologia. L'autor vol desfer alguns dels mites més venerats de la disciplina (com la idea del Mediterrani com una àrea cultural) i analitzar críticament els diversos corrents explicatius dels fets culturals. Un debat central de l'actualitat ha estat la manera de generar coneixements durant el treball de camp i en l'escriptura de l'etnografia. També, des de l'anomenada *antropologia postmoderna* s'han analitzat les etnografies com a textos. Tanmateix, Llobera defensa la tesi que el treball de camp no és més que una tècnica de recollida de dades, i no pas la raó de ser de l'antropologia. El llibre acaba amb una anàlisi detallada de l'estat actual de l'antropologia i amb una consideració de les perspectives de futur.

- **Lucy Mair** (1994). *Introducción a la antropología social*. Madrid, Alianza.

L'obra exposa, en primer lloc, la definició d'antropologia social i dels seus conceptes clau: estructura social, grup, paper, estatus, funció, etc. Tot seguit, l'autora explica les grans línies de naixement i constitució de la disciplina, des de les informacions precursors dels viatgers medievals fins a les aportacions dels primers grans teòrics socials, alhora que examina les investigacions i conclusions de Malinowski, Radcliffe-Brown, Lévi-Strauss i els seus deixebles. La part més extensa del llibre es dedica a la descripció i l'anàlisi dels conjunts institucionals i culturals que constitueixen la matèria peculiar de l'antropologia social: els grups de parentiu i edat, les normes que estableixen la filiació i les expectatives matrimonials, l'organització política tribal, els sistemes legals, la producció i l'intercanvi de béns, el diner i el crèdit, la màgia i el totemisme i les creences i rituals religiosos.

- **Bronislaw Malinowski** (2001). *Los argonautas del Pacífico Occidental*. Barcelona: Península.
- **Bronislaw Malinowski** (1986). *Els argonautes del Pacífic Occidental*. Barcelona: Edicions 62.

Un clàssic de l'antropologia. L'objectiu principal del llibre és l'estudi exhaustiu del kula, un ampli i complex sistema d'intercanvi mantingut pels nadius de les illes Trobriand, properes a Nova Guinea. Malinowski dóna especial importància al paper de la màgia en la institució del kula, alhora que es preocupa per desvetllar els seus misteris per mitjà de l'organització social dels indígenes i de la mitologia i el folklore.

- **Lluís Mallart** (1992). *Sóc fill dels Evuzok. La vida d'un antropòleg al Camerun*. Barcelona: La Campana.
- **Lluís Mallart** (1996). *Soy hijo de los Evuzok. La vida de un antropólogo en el Camerún*. Barcelona: Ariel.

Àmbits temàtics

Àmbit temàtic: teoria antropològica (contra el postmodernisme). Vegeu més avall: "Materials complementaris per àmbits temàtics: teoria antropològica". Reflexió sobre la disciplina i la construcció del discurs antropològic. Temàtica transversal.

Àmbits temàtics

Persones. Parentiu. Poder. Significat. Mòduls didàctics 1 i 2 de Llobera.

Àmbits temàtics

Treball de camp. Persones. Significat. Mòduls didàctics 2 i 3 de Llobera.

L'autor ens explica inicialment com va néixer la seva recerca. Com va deixar un treball estable a Barcelona per fer-se missioner com a membre d'Agermanament l'any 1961. Va decidir marxar al Camerun amb la idea de convertir els nadius al cristianisme. Ho recorda així: "La conversió de l'animisme al cristianisme és quelcom impossible. Però va ser possible que els negres em convertissin en antropòleg. Que em fessin respectar i estudiar la seva manera de fer i pensar". Al llarg de les pàgines d'un llibre especialment ben escrit i rigorós, Mallart ens explica la seva immersió en la vida i cultura dels evuzok, instal·lats a les clarianes de la selva camerunesa. Va començar aprenent la seva llengua i investigant les creences religioses i màgiques d'aquest poble.

- **Margaret Mead** (2006). *Sexo y temperamento en tres sociedades primitivas*. Barcelona: Paidós.

L'autora examina el problema de les relacions entre la personalitat i la cultura mitjançant l'estudi de la psicologia dels sexes en diferents societats. El resultat al qual arriba és que els trets psicològics contrastats que en la nostra societat atribuïm al temperament femení i al masculí no constitueixen el producte final d'un determinisme biològic, sinó que deriven d'una estructura cultural particular; en d'altres cultures, però, aquestes diferències poden no existir o donar-se de manera molt diferent i fins i tot oposada.

- **Joan J. Pujadas** (1993). *Etnicidad. Identidad cultural de los pueblos*. Madrid: Eudema.

Per tal de comprendre millor el problema del tot vigent de la identitat social, en aquest llibre s'analitzen les principals qüestions a l'entorn de la diversitat cultural, les relacions interètniques i interracials. El text s'inicia amb una aproximació genèrica al racisme i a la diversitat cultural, com a eixos dels conflictes socials contemporanis, i ofereix tot seguit una panoràmica dels diferents tipus de confrontació ètnica. La migració i els processos d'urbanització ocupen un lloc destacat com a fenòmens generadors del major nombre de conflictes interètnics en la nostra societat contemporània. El llibre acaba amb una síntesi de les aportacions més interessants de l'antropologia social, la sociologia i la psicologia social per a la formulació d'una teoria general del problema de la identitat social.

Àmbits temàtics

Treball de camp. *Persones. Significat*. Mòdul didàctic 2 de Llobera.

Àmbits temàtics

Teoria antropològica (Cultura i personalitat). *Persones. Parentiu*. Mòdul didàctic 1 de Llobera.

Àmbits temàtics

Context. Mòdul didàctic 4 de Llobera. Temàtica transversal.

5. Bones pràctiques

En els punts anteriors s'ha fet referència a la importància de cercar l'enquadrament teòric de la lectura triada per l'estudiant. Un dels corrents teòrics contemporanis de l'antropologia és el **materialisme cultural**, desenvolupat per Marvin Harris –autor citat, en les pàgines inicials del manual de J. R. Llobera, com a defensor d'una concepció totalista de la cultura–, i del qual es presenten dues obres en la llista de propostes de lectura.

Per tant, una bona manera d'aprofundir en l'estudi d'aquesta influent perspectiva teòrica pot ser treballar sobre algun llibre destacat de Harris. O, vist d'una altra manera: a partir de les indicacions que donen els resums sobre algun llibre d'aquest autor, cal veure a partir dels seus arguments com s'articula l'enfocament materialista cultural. En aquest sentit, per exemple, una obra que exposa alguns dels debats conceptuals més importants de l'antropologia –uns clàssics, altres més actuals, com el de la postmodernitat– i aborda la pertinença del materialisme cultural per a l'anàlisi antropològica, és *Teorías de la cultura en la era posmoderna*.

L'exemple que es dóna a continuació és part del treball d'un estudiant d'un curs anterior i pot ser un bon model de treball de síntesi i anàlisi de contingut. Cal matisar, tanmateix, que segueix un format de recensió que no s'ajusta del tot a la proposta d'activitat. Segons aquest plantejament, el treball hauria de fer un pas més de síntesi i al mateix temps hauria de reforçar o apuntalar més l'acurada presentació dels continguts del llibre de Harris amb la teoria i amb els conceptes –localitzables en els manuals i les lectures de referència–; per exemple, de cultura (holisme, concepció totalista...), *emic/etic*, raça i racisme, postmodernitat, etc.

Marvin Harris, *Teorías de la cultura en la era posmoderna*

Introducció

Aquest llibre és deutor de *El desarrollo de la teoría antropológica*, publicat l'any 1968, una obra considerada clàssica. En voler fer-ne l'actualització, Marvin Harris (1927-2001) va jutjar que la feina era massa ambiciosa, i en conseqüència el present volum és el resultat d'un propòsit més modest. S'hi dibuixen els temes i problemes que han de ser considerats després de trenta anys de discussió teòrica entre els antropòlegs. A grans trets, M. Harris identifica la influència del postmodernisme –del *tot s'hi val*– i la jutja com a perniciosa. L'autor es proposa contribuir a un plantejament científic, però també militant, davant els punts de vista sociodarwinistes, biològics o postmoderns dominants.

Contextualitza

el marc teòric de l'obra

L'obra està estructurada en quatre parts. En la primera es tracta la conceptualització de la cultura, es discuteix la validesa de les perspectives *emic* o *etic*, a més de la natura dels fets culturals, la metodologia que cal aplicar per a estudiar-los i la neutralitat o no-neutralitat de l'antropòleg. En la segona part, sota el títol de "Biología i cultura", es fa un repàs a l'onada biològica present en els estudis culturals, a l'increment de les perspectives sociodarwinistes, a la pretesa relació entre coeficient intel·lectual i destinació social, a

l'etnomania... i s'hi recorda la tradició en certa manera *fundadora* de Franz Boas. Al parer de M. Harris, les doctrines biològiques actuals demanen ja obertament la fi de la ciència social. En la tercera part es tracten l'holisme, el materialisme cultural i la postmodernitat com a principis interpretatius. Per acabar, en la quarta part es fa un ràpid recorregut pel desenvolupament del capitalisme i l'ensulsiada del règim soviètic. En el prefaci, Harris mateix es pregunta si hi ha un principi unificador que pugui donar sentit a tanta diversitat de temes. La contesta és que sí i que no és altre que la necessitat de fer inventari dels reptes que el materialisme cultural, com a proposta científica, ha d'afrontar. Els seguirem a continuació.

Sintetitzo

el contingut del llibre

Conceptualització de la cultura

Per a M. Harris la cultura és el mode de viure humà, socialment après, que abraça tots els aspectes de la vida social, incloent-hi el pensament i el comportament. La primera qüestió plantejada per l'autor fa referència a la definició únicament ideacional de la cultura. Durant els darrers anys s'hi ha insistit molt, però el consens no és pas general. Els ideacionistes suposen que les idees guien el comportament cultural, el qual és, per si mateix, efímer, transitori i atzarós. Només les idees romanen en el temps i només aquestes són dignes de ser estudiades. Ha tingut molt bona acollida el concepte de *meme* com a unitat informacional emmagatzemada al cervell de cadascú i transmesa per aprenentatge social. La postura de Harris considera el fet que, efectivament, hi ha normes que guien la conducta, però també hi ha normes per a infringir; que és possible trobar excepcions en el *guiatge* de les idees, que moltes vegades existeixen normes contradictòries o que l'intent de compliment massiu de normes provoca espais sense normes, però amb comportaments culturals. Tot plegat ens ha de fer pensar que la relació entre conducta i idees és més complexa i que ha de ser vista com una interrelació. A curt termini, les idees guien els comportaments, però a llarg termini el resultat dels comportaments guia i dona forma a les idees.

Que hi falta?

Citar en el text la pàgina on l'autor fa referència al concepte cultura!

La distinció entre les perspectives *emic* o *etic* és la següent qüestió epistemològica tractada. El punt de vista *emic* és el del participant en els fenòmens estudiats; el punt de vista *etic* és el de l'observador. La distinció deriva d'una proposta del lingüista Kenneth Pike. No queda clar, però, que tots els autors que utilitzen els termes esmentats ho facin en el mateix sentit. El problema està en el fet que en els últims temps s'ha postulat que la perspectiva *etic* de l'observador podria ser una varietat de la perspectiva *emic*. D'aquesta manera els participants en el fenomen estudiat tenen una posició més avantatjosa que la dels observadors amb formació específica i avalats per la comunitat científica. És, ras i curt, una manera de posar en dubte la legitimitat científica. Els estudis *etic* aixequen reticències que M. Harris considera injustificades, alhora que es decanta envers la utilització de totes dues maneres de veure la realitat i denuncia les polaritzacions que empobreixen l'estudi antropològic. Així, es pot ser objectiu i subjectiu en el punt de vista *emic* i no solament en l'*etic*. Tampoc no té sentit identificar *emic* amb *propri* i *etic* amb *estrany*, ni es pot fer correspondre aquesta distinció amb la dicotomia *mental-comportamental*. S'ha d'intentar que les motivacions o actituds de l'observador no interfereixin en la descripció del comportament humà. No es tracta d'eliminar les explicacions *emic*, sinó de trobar la relació amb les explicacions *etic*. M. Harris cita a favor de la seva argumentació alguns exemples: la psicòs *windigo* no podia entendre's atenent a les explicacions *emic* dels afectats, i calia analitzar des del punt de vista *etic* tota la realitat per a adonar-se que es tractava de justificacions d'homicidis selectius fets en moments de manca de cacera o de propagació de malalties epidèmiques. El segon exemple són les morts infantils per falta de cura a la regió brasilera d'Alto do Cruzeiro. En aquest cas, els testimonis *emic* de les mares descriuen la *fraqueza* o la *doença da criança*, quan una anàlisi *etic* evidencia la impossibilitat material de poder mantenir més de cinc fills, mentre que la mitjana de fills per dona és de 9,5.

Conceptes treballats

- Cultura
- emic/etic
- nolisme

Indubtablement, segons M. Harris, cal buscar significacions i comprendre la dinàmica de les idees, però moltes vegades la perspectiva *etic* és l'única possible, perquè no hi ha testimonis vius o no hi ha documents escrits.

El tercer apartat està dedicat a discutir un dilema perenne en les ciències socials: la relació entre individu i societat i el rang ontològic de les entitats supraindividuals. M. Harris distingeix dos bàndols enfrontats: els holistes metodològics i els individualistes metodològics. Els primers suposen que la vida sociocultural constitueix un nivell de fenòmens superior i exterior al de l'individu. D'aquesta manera, la societat i la cultura existeixen abans que els individus. L'individualisme metodològic manté que els fenòmens culturals s'han d'explicar únicament en termes de dades sobre els individus i haurien de ser concebuts com a resultat de decisions, actes i actituds individuals. Tim O'Meara veu en l'holisme supraindividual una superstició metafísica, ja que es basa en entitats sense suport físic de cap mena. Per a M. Harris tant les entitats individuals com les supraindividuals tenen realitat física i, en conseqüència, poden i han de ser estudiades.

Que hi falta?

citar l'origen de la referència a Tim O'Meara!

La ciència, l'objectivitat i la moralitat són l'objecte del darrer apartat de la primera part. La preocupació actual característica de la postmodernitat pels pensaments i sentiments de l'observador no ha de ser menystinguda. Cal insistir perquè l'observador que descriu els fenòmens deixi constància dels procediments utilitzats. No obstant això, eliminar qualsevol rastre de la personalitat de l'observador crea una façana il·lusòria d'objectivitat.

En un altre ordre de coses, la investigació científica no es mou en un buit polític i moral. L'elecció del tema i del plantejament, la selecció dels projectes o el finançament no són passos neutres ni políticament ni moralment. Això no significa que no sigui possible l'objectivitat. El compromís moral amb determinades causes és possible igual que el respecte escrupolós de les normes de la investigació científica objectiva.

S'ha acusat l'antropologia d'haver donat suport, de manera reiterada i constant, a les polítiques colonials i neocolonialistes, a les relacions d'opressió en el Tercer Món... i molts antropòlegs han optat per fer *antropologia crítica*. De fet, no és cap novetat. Malgrat tot, hi ha una llarga tradició d'antropòlegs que han donat suport a la lluita contra el racisme i el colonialisme. Tanmateix, alguns antropòlegs crítics remunten el seu blasme als ideals de la Il·lustració i pretenen poder bastir la seva teoria des del relativisme o des de la diversitat d'interpretacions igualment acceptables. M. Harris, per contra, aposta per una ciència que ajudi a prendre decisions morals amb més coneixement de causa i, no sense ironia, assenyala com l'*antropologia crítica* acaba coincidint amb plantejaments conservadors i antiil·lustrats.

Biologia i cultura

Dues posicions s'han enfrontat al llarg del segle XX per a explicar l'evolució dels sistemes socioculturals. Per un costat els defensors de les teories biològiques, amb tot el seguit de factors hereditaris, racials o genètics, i per l'altre, els desbiològitzadors, que donen més pes a l'educació i la influència de l'entorn.

Manuais

utilitzar el material del manual de Llobera per a ampliar el tema

Les autoritats acadèmiques del començament del segle passat estaven convençudes que l'espècie humana es trobava dividida en un nombre discret i permanent de races, cadascuna amb llengües i cultures diferenciades. Hi havia races superiors i races inferiors. El destí de les segones era desaparèixer com a resultat natural de la competència amb les altres. Franz Boas i els seus deixebles van fer molt per refutar aquestes afirmacions a partir dels seus treballs de camp. Així, mostraren com tribus, bandes o pobles tenien cultures similars, malgrat que parlaven llengües diferents mútuament intel·ligibles. També assenyalaven com les semblances suposadament racials no es traduïen en cultures semblants. Tampoc no trobaven signes inequívocs d'inferioritat, ja que les suposades cultures primitives tenien, per exemple, sistemes de parentiu complexos, tecnologies prou eficients o gramàtiques plenes de matisos. La lluita contra els nazis durant la Segona Guerra Mundial ajudà a desprestigiar les doctrines racistes i a decantar la balança del costat dels principis boasians. Gairebé van desaparèixer els temes sobre races en els llibres de text i molts antropòlegs es negaven a tractar-los. Només s'admetia el concepte de *raça social* i la contradicció entre els punts de vista dels estudis *emic* i *etic*. A poc a poc es van desmuntar les fal·làcies sobre el concepte de *raça*. Es va fer palesa la dificultat d'establir tipologies racials clares, i es consideraven fets com que totes les poblacions humanes poden encreuar-se o la impossibilitat d'establir identitats culturals racials. No obstant això, la reacció

en contra de les polítiques d'igualtat de les dècades dels anys setanta i vuitanta va afavorir el retorn de plantejaments biològics, sempre atractius en el moment de justificar diferències de renda o malalties socials.

Marvin Harris explica amb detall les teories i les protestes de Richard Herrnstein i Charles Murray sobre el coeficient intel·lectual (CI) i les desigualtats socials. La destinació i la posició socials de cada persona queden determinats, segons els autors esmentats, pel seu CI i per la pertinença a un dels tres estrats que aquest estableix: l'elit cognoscitiva, la classe mitjana o la infraclasse. En darrera instància, diuen, un CI baix causa malaltia social. Així doncs, pretendre que la malaltia social provoca manca de desenvolupament i un CI baix és confondre l'ordre causal dels termes. No fan desaparèixer les variables ambientals, socials o culturals, però afirmen que el CI és el principal motor dels processos socials. A més, la dotació cognoscitiva en el moment de néixer és bàsicament immutable i preval sobre qualsevol altra influència. Les conseqüències d'aquestes anàlisis són el descrèdit de les polítiques d'igualtat, la proposta de retorn a comunitats populars més simples i amb menys buròcrates i les recomanacions de més control social.

Els hereditaristes com Herrnstein i Murray creuen que hi ha diferències intel·lectuals permanents, innates i genèticament determinades. Hi ha qui ha investigat la distribució del CI en poblacions blanques i negres segons els nivells socioeconòmics i ha trobat diferències significatives. Segurament, no s'han tingut en compte les limitacions mateixes de les eines de mesura –els tests–, l'existència de diverses formes d'intel·ligència o la dificultat de construir tests que no tinguin un biaix cultural. Díficilment es pot controlar el fet que l'autoestima dels negres s'ha construït històricament al voltant de l'esport i no de l'assoliment de fites acadèmiques o intel·lectuals. Sens dubte, les experiències socioculturals d'una i l'altra comunitat són diferents. Altres estudis es decanten per destacar la influència decisiva de la situació de pobresa, o per assenyalar que el CI no és pas immutable i que hi ha hagut millores del CI al llarg de les generacions successives.

Els antropòlegs es distancien d'aquests debats, molts basats en punts de vista *emic*, i deixaren el camp lliure a psicòlegs que postulaven que les diferències socials eren fruit de diferències hereditàries inalterables. El tomb polític conservador ajudà a difondre aquests plantejaments.

El discurs hereditarista és de moltes menes. E. O. Wilson, pare de la sociobiologia, és un dels antecedents més importants. Per a aquest autor, les tendències culturals universals estan determinades genèticament. Els seus seguidors posteriors tracten d'explicar les variacions del comportament mitjançant l'estudi de la contribució de determinades conductes a la propagació dels gens d'un individu. Per exemple, la capacitat per a fer-se ric i poderós està determinada perquè ser ric i poderós dóna més oportunitats d'aparellament sexual i comporta, així, més èxit reproductiu. Es pot objectar, en primer lloc, que la selecció cultural no sempre fomenta l'èxit reproductiu, com és el cas de la primogenitura masculina en molts llocs d'Europa, una institució que cal entendre com una limitació de la reproducció, precisament. En segon terme, cal veure què s'entén per èxit reproductiu i com es pot mesurar. Per acabar, cal considerar que l'evolució cultural es transmet lateralment, es difon a altres individus i no solament de pares a fills. Les innovacions culturals no s'inscriuen en els gens, sinó en el cervell. Les variacions útils es poden integrar en el comportament d'una població i en l'evolució biològica, però els caràcters adquirits no s'hereten. No hi ha, doncs, una gran analogia entre les dues evolucions, malgrat que totes dues tractin de la continuïtat i el canvi.

Comprensió

de la complexa relació entre natura i cultura!

El sentiment de posseir una cultura distintiva és important quan els grups desafortunats han de cridar a la resistència. Per a M. Harris, quan la vinculació a la cultura ètnica és massa estreta, es degenera envers una forma de racisme, que no té en compte la capacitat que els humans tenim d'aprendre qualsevol llengua o tradició, i que tampoc no entén que moltes cultures comparteixen experiències i respostes similars a problemes semblants. M. Harris cita alguns exemples d'etnomania, alguns gairebé delirants, propers al racisme. En tots els casos la història sociocultural es defineix al voltant de diferències ètniques, entre les quals destaquem: el mite de la conducta robada als africans pels grecs, el color de la pell dels antics egipcis, la inferioritat dels negres africans per raó del retard cultural, la teoria de la melanina, la de l'albí o la de *l'home que va venir del fred*.

Principis explicatius

L'holisme ha estat una mena de marca de distinció de l'antropologia davant d'altres disciplines i, potser, també l'origen del seu atractiu. Les cultures havien de ser explicades com un tot i no pas com una sèrie de fragments. Tanmateix, no hi ha hagut acord sobre què vol dir *holisme*. Poden distingir-se'n diverses interpretacions. L'holisme funcionalista

considera les parts relacionades amb el tot i les parts relacionades entre elles. Segons això, no és possible explicar l'evolució i hi ha tendència a buscar l'harmonia abans que el conflicte. L'holisme omnicomprensiu se centra en l'abast dels temes que estudia l'antropòleg: tots els aspectes de la condició humana. Un propòsit així no és pas fàcticament possible, i manca sovint un criteri que limiti què es pot incloure i què cal excloure en aquest tot. L'antropologia no és holista perquè sí, sinó perquè l'holisme ha estat útil per a resoldre alguns problemes, com la difusió de llengües, l'origen i expansió dels homínids, o l'evolució convergent o divergent de les societats. Es tracta d'un holisme de processos, més que no pas de disciplines. En aquest sentit, la perspectiva holista haurà d'incloure processos cognitivomental i de comportament, explicacions *emic* i *etic* i mètodes tant sincrònics com diacrònics, a més de buscar l'aplicabilitat general per mitjà de la comparació. Per a M. Harris l'holisme processual és el més incloent. I, com tota la ciència, està subjecte a errors i a la provisionalitat dels resultats.

Lectura crítica!

introducció dels propis arguments d'una forma raonada

El materialisme cultural és precisament una línia d'investigació processualment holística, comparativa, universal, preocupada per allò que és sincrònic o diacrònic, per explicacions *emic* i *etic* i per fenòmens comportamentals i cognitivosemiòtics. El materialisme cultural es preocupa per la causalitat i proposa tres sectors d'anàlisi dels sistemes culturals: la infraestructura, en què trobem els comportaments de producció i reproducció segons variables demogràfiques, tecnològiques i ambientals; l'estructura, en què s'organitzen les relacions procedents de la infraestructura; i la superestructura, el sector simbòlic i ideacional. Els canvis i l'evolució en els sistemes culturals estan produïts per variacions infraestructurals, les quals han de potenciar l'eficiència dels processos de producció i reproducció del sistema en àmbits com la salut, el benestar i altres necessitats biopsicològiques humanes. La infraestructura és sempre determinant. Les variacions superestructurals i estructurals han d'estar en consonància amb la infraestructura, ja que en cas contrari són bandejades. No es tracta que el component ideacional sigui un reflex, un simple epifenomen o un component receptiu o passiu. El materialisme cultural considera que en els sistemes socioculturals tenen lloc interaccions i retroalimentacions complexes entre els tres sectors, però és en la infraestructura on es resol el rebug o l'assumpció de les innovacions.

A diferència del marxisme, el materialisme cultural admet que les innovacions poden beneficiar grups diversos en diferents mesures. També pot haver-hi trets culturals neutres o maneres diverses d'organitzar o crear una institució igualment funcionals. L'evolució està sempre acompanyada per trets inadaptatius i disfuncionals, a més d'innovacions, que són acollides per la seva contribució a la salut i el benestar. I cal introduir-hi consideracions sobre el llarg i el curt termini, en el sentit que les anàlisis han de tenir suficient perspectiva.

El determinisme subjacent en l'esquema anterior és oportunista i no teleològic. No hi ha cap finalitat preestablerta o una fita per a adreçar-s'hi, sinó que les conseqüències que es deriven dels canvis concrets són determinants. La causalitat tampoc no pot ser mecànica, sinó que ha d'admetre un apropament probabilístic.

El materialisme cultural no és un programa de construcció social, ni comporta la unió de la teoria amb la pràctica. És sempre compatible amb els intents conscients dels individus de controlar els seus destins.

La postmodernitat és un moviment o una orientació que sembla situar-se en l'antitesi de la modernitat. Hom sembla analitzar les coses des de la premissa del *tot és vàlid* i des del gust per l'afegit, la repetició o la còpia. Es rebutgen els discursos generals, la ciència i la tecnologia occidentals. Es busquen veus discordants i no es va més enllà del relativisme radical. No hi ha dogmes sagrats i no sembla que hi hagi capacitat humana ni per a demostrar ni per a desmentir res. La ciència i la raó, en opinió dels postmoderns, estan associades als règims totalitaris i a la voluntat totalitària. La veritat, com a molt, és una ficció convincent, però sempre és relativa, local, indefinida i interpretativa. D'aquesta manera, no hi ha dades objectives etnogràfiques, que no poden ser sinó formes de representació al servei de punts de vista sociopolítics. Davant dels discursos postmoderns M. Harris insisteix a assenyalar que la ciència és un saber carregat d'errors i biaixos, però és l'únic sistema per a posar-los al descobert. La solució per a una ciència deficient és fer una ciència amb més qualitat i no pas renunciar-hi.

Conclusió

Com hem vist, el llibre de M. Harris abasta una gran quantitat de temes, i és difícil fer-ne un resum equilibrat. Molts estan tractats de manera, potser, massa sumària i no prou completa, però en totes les pàgines es nota l'esforç per ser clar i per donar pistes per a anàlisis posteriors. Recordem que Marvin Harris ha estat un gran divulgador i un autor que

ha fet molt per apropar a la població les explicacions sobre els fets culturals. L'explicitació de les preses de posició ideològiques de l'autor també és d'agrair. Ajuden a situar i a comprendre els contextos ideològics i el seu discurs mateix. L'ètica no hi és aliena, però no domina ni és la justificació última. En dues fases el llibre ens diu que per a poder ser moral cal saber. I el saber és sempre saber il·lustrat.

El capítol dedicat a la postmodernitat, que al cap i a la fi és el fil conductor explícit del títol del llibre, hauria d'aturar-se més en les posicions del moviment. Així, no hi trobem cites de primera mà de Michel Foucault o de Jacques Derrida, i es passa breument sobre els antropòlegs postmoderns. També és cert que la postmodernitat mateixa és prou proteica i diversa per a considerar que hi ha alguna posició més representativa que les altres. El missatge de M. Harris també és diàfan: la ciència s'equivoca, però la resposta no ha de ser abandonar-la, sinó fer-ne de millor.

Conclusions?

valoració crítica de l'autor en relació a la problemàtica que tracta i ponderació de les seves principals aportacions

Bibliografia

Harris, Marvin (2004). *Teorías sobre la cultura en la era posmoderna*. Barcelona: Crítica.

Llobera, Josep R. (2006). *Antropologia Social*. Barcelona: UOC.